Suomen Kotiseutuliitto
Finlands Hembygdsförbund

26.10.2023

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024
HE 41/2023 vp

ESITYS
Suomen Kotiseutuliitto esittää kunnioittaen, että vuodelle 2024 esitettyä seurantalojen korjausavustuksen määrärahan leikkausta vähennetään puoleen kohdentamalla siihen lisärahoitusta 500 000 euroa.

Perusteet:

1) Ehdotetun leikkauksen **vaikutukset kohdistuvat suoraan yhdistys-, kulttuuri- ja harrastustoiminnan paikkoihin sekä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksiin**. Seurantalo on usein seudun ainoa kokoontumistila. Niissä harrastaa viikoittain kymmeniätuhansia lapsia, nuoria ja aikuisia.
2) Avustuksen leikkaus **vaarantaa kansallisesti merkittävän rakennusperinnön** säilymisen. Monet seurantalot ovat kulttuuri- ja rakennushistoriallisesti arvokkaita kohteita, joita ei saada takaisin, jos ne kerran menetetään. Puutalojen säilyttäminen on myös ilmastoteko, sillä ne toimivat hiilinieluina.
3) Korjausavustus **toimii mahdollistavana siemenrahana paikallisille korjaushankkeille**, joita toteutetaan suurelta osin vapaaehtoistyönä ja niukoin resurssein. Ilman avustusta monet remontit uhkaavat jäädä tekemättä ja niihin kohdistuva talkootyö hyödyntämättä.
4) Seurantalojen korjaamisella on seurantaraportin mukaan **merkittävä työllistävä vaikutus**.
5) Yhtäkkinen ja yllättävä leikkaus romahduttaa seurantalojen korjaustoiminnan. Korjausavustus on **luonteeltaan pitkäjänteinen, ja sen leikkaaminen kerralla näin isolla summalla on erityisen vahingollista**. Toteutuksessa on aina yhtä aikaa 3 vuoden hankkeet ja käsittelyssä 1 vuoden hankkeet. Monia hankkeita tuetaan useana vuonna. Vuoden 2024 avustushaku on jo päättynyt.
6) Avustuksen **tarve on lisääntynyt huomattavasti** erityisesti korjauskustannusten nousun ja energiakriisin seurauksena. Haetun avustuksen määrä on noussut kolmessa vuodessa peräti noin 60 prosenttia.

Seurantalot
Seurantalot ovat yleisnimitys hyvin moninaiselle joukolle yhteisöllisiä taloja. Ne ovat erilaisten yleishyödyllisten yhteisöjen ylläpitämiä, kaikille avoimia kokoontumistiloja. Seurantaloja on yhteensä yli 2000, sekä maaseudulla että kaupungeissa.

Seurantalojen suurin ryhmä ovat nuorisoseurantalot, ja joukossa on mm. työväen- ja kylätaloja, vapaapalokuntien ja urheiluseurojen taloja sekä maamies-, raittius-, kotiseutu- ja marttataloja. Seurantaloiksi luetaan myös kylätalot, joissa on kokoontumistilat. Seurantaloja ylläpidetään pääsääntöisesti yhteisön omin voimin.

Seurantalot edustavat eri aikakausien rakennusperintöä, ja ne edustavat arvokasta aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä. Vanhimmat säilyneet talot on rakennettu jo 1800-luvulla.

Noin puolet taloista sijaitsee paikkakunnilla, joilla ei ole muuta avoimeen kansalaistoimintaan sopivaa tilaa. Taloja käyttävät yhdistykset, yksityiset kansalaiset ja muut paikalliset toimijat. Taloilla on ollut suuri merkitys suomalaisen demokratian ja avoimen kansalaistoiminnan rakentamisessa.

Valtionavustus seurantalojen korjaamiseen
Seurantalojen korjauksiin on myönnetty valtionavustuksia vuodesta 1978 alkaen. Suomen Kotiseutuliitto on huolehtinut avustusten jakamisesta opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta ja sen ohjeiden mukaisesti vuodesta 2004 lähtien. Seurantalojen korjaamiseen liittyvää neuvontaa on annettu vuodesta 1984 lähtien.

Seurantalojen korjausavustusten asiantuntijaelimenä toimii Seurantaloasiain neuvottelukunta. Neuvottelukunnassa ovat mukana mm. taloja omistavien yhteisöjen 12 keskusjärjestöä, opetus- ja kulttuuriministeriö, ympäristöministeriö, Museovirasto ja Kuntaliitto.

Seurantalojen korjausavustuksilla on tarkoitus säilyttää seurantalojen kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusperintöä sekä mahdollistaa niiden erityispiirteet säilyttävä korjaaminen ja käytettävyyttä parantavat välttämättömät muutostyöt, esimerkiksi energiatehokkuuden ja esteettömyyden parantaminen. Tavoitteena on säästävä korjaaminen pitkällä aikavälillä. Asianmukaiset korjaussuunnitelmat ja kustannusarvio ovat avustuksen saamisen edellytys. Hakijoilta vaaditaan myös korjaustoiminnan pitkän tähtäimen suunnitelma.

Hakemusten asiantuntija-arvio tehdään rakennusten ja korjaushankkeiden perusteella. Avustuksiin kuuluu omarahoitusosuus.

Määrärahan tarve ja vaikuttavuus
Hallituksen esitykseen valtion talousarvioksi vuodelle 2024 korjausavustuksiin kohdentuu lähes miljoonan euron, melkein 60 % leikkaus. Ministeriöstä saadun tiedon mukaan esityksessä korjausavustuksiin sekä neuvonta- ja ohjaustyöhön on varattu yhteensä vain 700 000 euroa. Vuonna 2023 summa oli 1 697 000 euroa. Lisäksi eduskunta on ohjannut kahtena vuonna korjausavustusten nostamiseksi ns. joululahjarahaa, 190 000 euroa vuonna 2021 ja 200 000 euroa vuonna 2022.

Julkisen talouden yleinen sopeutustarve on hyvin ymmärrettävä. Seurantalojen korjausavustukseen kohdennettu leikkaus tuli kuitenkin yllätyksenä ja ilman keskustelua.

Seurantalot toimivat paikallisen kansalaistoiminnan keskuksina. Vaikka avustuksella ei tueta toimintaa, talojen korjaaminen ja kunnossapito tukevat suoraan yhdistys-, kulttuuri- ja harrastustoiminnan paikkojen ylläpitämistä sekä lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien turvaamista. Seurantalo on usein seudun ainoa kokoontumistila. Niissä harrastaa viikoittain kymmeniätuhansia lapsia, nuoria ja aikuisia.

Seurantaloilla on korjausvelkaa, mutta valtionavun turvin taloja on voitu tähän asti korjata ja pitää käyttökunnossa. Mikäli korjauksia ei tehdä ajoissa, korjaukset tulevat jatkossa huomattavasti kalliimmiksi.

Avustusta haetaan vuosittain moninkertainen määrä suhteessa määrärahaan. Hakemusten määrä ja hakusumma on kasvanut viime vuosina jyrkästi. Vuoden 2022 hakuun jätettiin 206 hakemusta

yhteissummaltaan 5,4 Me, vuoden 2023 hakuun 253 hakemusta 6,6 Me arvosta ja juuri päättyneeseen vuoden 2024 hakuun yli 280 hakemusta yli 8,6 Me kokonaissummalla.

Korjausrakentamisen kustannukset ovat 2020-luvulla nousseet voimakkaasti. Erityisesti seurantaloilla korkea inflaatio vähentää ylläpitäjien korjauksiin keräämien varojen arvoa. Korjaussuunnitelmien kustannusarvioiden kokoluokka on noussut merkittävästi.

Materiaalien saatavuuden vaikeutuminen on viivästyttänyt korjauksia. Lisäksi energiakriisi ja lämmityskustannusten nousu ovat kiihdyttäneet tarvetta uusia seurantalojen energiaratkaisuja. Seurantalojen lämmitysmuotojen muutokset ylläpitokulujen ja ilmastotavoitteiden kannalta kestävään suuntaan ovat kalliita toteuttaa.

Korjausavustuksesta tehdyn seurantaraportin mukaan avustuksella on merkittävä työllistävä vaikutus. Taloja korjataan yhä suurelta osin talkoovoimin, jolloin pienellä julkisella panostuksella saadaan iso tulos. Vaativat korjaustyöt tilataan useimmiten paikallisilta yrittäjiltä, jotka vuorostaan maksavat veroja. Korjausavustuksen rakennustutkijan ohjauksessa tehty korjaustyö ylläpitää rakennuksille elintärkeitä korjausrakentamisen taitoja.

Seurantaraportissa yhdistyskyselyyn vastanneista valtaosa (88 %) piti valtion määrärahasta jaettavan seurantalojen korjausavustuksen merkitystä ratkaisevan tärkeänä talon säilymisen kannalta.
Pienikin valtion määrärahasta myönnetty avustus vähintään kaksinkertaistaa korjaamiseen sijoitettavat resurssit. Korjaamiseen sijoitetaan aina myös omaa rahoitusta. Avustus lisäksi kannustaa ja motivoi paikallisia yhteisöjä vapaaehtoistyöhön.

Seurantalojen elävänä pitäminen lisää alueellista tasa-arvoisuutta, tukee demokratiaa, mahdollistaa kohtaamisen ja yhdessä tekemisen sekä ehkäisee syrjäytymistä ja mielenterveyden ja liikkumattomuuden ongelmia.

Suomen Kotiseutuliitto

Sampo Suihko
hallituksen puheenjohtaja

Mikko Härö
seurantaloasiain neuvottelukunnan
puheenjohtaja

Teppo Ylitalo
toiminnanjohtaja, seurantaloasiain neuvottelukunnan asiantuntijajäsen